
PRINCIPIUL PRECAUȚIEI ÎN POLITICA DE MEDIU A UNIUNII EUROPENE

Dacian Cosmin DRAGOȘ
Raluca VELIȘCU

One reaction to uncertainty is to ignore anything that cannot be “proven”. The precautionary principle acts as a moral imperative not to disregard such concerns. The core mandate of the precautionary principle is to take preventive action in the face of uncertainty to prevent harm. It guides not just environmental protection but also the management of the economy and it emphasizes the centrality of establishing democratic decision-making and citizen authority to make decisions. At the same time the principle has provided the foundation for building a new risk regulatory pattern under scientific uncertainty.

1. Conceptul de precauție în politica de mediu.

Principiul precauției în politica de mediu conferă o bază conceptuală pentru susținerea argumentului conform căruia, atunci când sunt planificate sau implementate proiecte de dezvoltare, chiar în lipsa siguranței științifice, pot fi necesare măsuri reglementative pentru a proteja mediul și sănătatea umană.

Prin principiul precauției se înțelege, în esență, necesitatea unei abordări anticipative și prudente a procesului decizional în interesul dezvoltării durabile. Dacă are loc o eliberare de substanțe chimice în mediul înconjurător, trebuie luată o decizie cu privire la riscurile pe care le implică și dacă aceste riscuri sunt sau nu acceptabile. Această decizie poate fi bazată uneori pe informații sau date științifice suficiente pentru a evalua riscul, însă, cel mai adesea, există un element de nesiguranță, în acest caz devenind aplicabil principiul precauției.

Semnificația trecerii la această abordare precaută trebuie analizată în contextul *modelului tradițional de decizie în materia mediului înconjurător*. Conform acestui model tradițional, politica de mediu și legislația în domeniu se bazează pe presupunerea că, de cele mai multe ori, știința poate prezice cu acuratețe efectele activității umane asupra mediului și a ecosistemelor. Aceste presupuneri se dovedesc însă, de cele mai multe ori iluzorii, în realitate existând frecvent un anumit grad de nesiguranță științifică cu privire la capacitatea asimilativă a mediului și la efectele poluării asupra mediului și ecosistemelor. Această nesiguranță științifică constituie baza pentru măsurile protecționiste adoptate conform principiului precauției.

Principiul oferă o schimbare importantă în ceea ce privește abordarea politicii de mediu și este supus la cel puțin două interpretări.

În primul rând, poate fi interpretat în sensul că trebuie să fie adoptate măsuri reglementative pentru a evita daunele pentru mediu chiar în contextul nesiguranței științifice. În acest sens, principiul a dus la trecerea de la abordarea tradițională la o abordare anticipativă pentru politicile de mediu.

Dacian Cosmin DRAGOȘ, lector universitar doctor, Catedra de Administrație Publică, Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Raluca VELIȘCU, cadru didactic asociat, Catedra de Administrație Publică, Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

În al doilea rând, principiul poate fi interpretat în sensul că implică un transfer al obligației de a face dovada. În prezent, această obligație cade în sarcina oponentului unui proiect propus, acesta trebuind să dovedească că proiectul prezintă riscul apariției unor daune pentru mediu sau sănătatea umană și că ar trebui modificat sau suspendat din aceste considerente. Dimpotrivă, o interpretare a principiului precauției care afectează transferul obligației de a face dovada ar presupune ca cel care propune un proiect să demonstreze că acesta nu va implica efecte adverse inacceptabile asupra mediului sau consecințe negative asupra sănătății, și numai în acest caz să obțină aprobarea de realizare sau implementare.

Raportul Bruntland¹ descrie acest principiu după cum urmează: “evaluarea riscului este una dintre marile provocări ale politicii dezvoltării durabile; sunt cerute cele mai avansate metode științifice pentru a identifica riscurile și posibilele lor consecințe și pentru a cântări gradul de nesiguranță. Acolo unde este necesar (spre exemplu, când există incertitudine combinată cu posibilitatea pierderii ireversibile a unor resurse valoroase), acțiunile trebuie să se bazeze pe principiul precauției dacă echilibrul între costurile și beneficiile probabile justifică acest lucru. Chiar și atunci, acțiunile adoptate și costurile implicate trebuie să fie proporționale cu riscurile. Acțiunea justificată pe baza principiului precauției poate fi considerată ca o primă de asigurare pe care o plătesc toți pentru a proteja ceva valoros”.

Principiul trebuie, însă, aplicat într-un mod practic, adică fără a împiedica dezvoltarea. Se pot distinge două modalități practice pentru acțiunile preventive pe baza principiului precauției: *precauție strictă*, însemnând că se încearcă evitarea sau prevenirea dezvoltării sau eliberării oricăror poluanți, și *precauție adaptativă* - se recunoaște existența incertitudii științifice și, permițând procesele de dezvoltare sau emisiile de poluanți, sunt create proceduri pentru implementare și monitorizare în vederea evaluării oricăror schimbări care ar putea apărea, flexibilizând posibilitățile de reacție și răspuns.

Există numeroase *motive pentru care această nesiguranță sau incertitudine științifică poate apărea în cadrul abordării politicii de mediu și a managementului riscului (Farmer, 1997: 6):*

- a) lipsa de timp pentru a aduna informații suficiente. Adesea, deciziile trebuie luate cât mai repede posibil și se poate ca timpul să nu permită obținerea de date pentru reducerea suficientă a gradul de nesiguranță. Acest lucru este valabil în special când este vorba despre impactul pe termen lung al unor procese sau poluanți (boli cronice, efectele radiațiilor de joasă intensitate, sau schimbările minore, subtile în cadrul ecosistemelor).
- b) complexitatea ecosistemelor. Unele ecosisteme sunt atât de complexe încât abilitatea noastră de a prevedea răspunsul acestora la diferite procese sau substanțe poluante este limitat.
- c) unele aspecte ale mediului nu sunt încă pe deplin înțelese. Acest lucru este valabil în special pentru mediul marin.
- d) posibilitatea limitată de a derula studii experimentale pentru a obține informațiile necesare. Aceste limite rezultă din necesitatea ca astfel de studii să manipuleze tocmai acele aspecte ale mediului înconjurător care trebuie protejate, lucru care anulează scopul inițial al reglementării în materia poluării.
- e) probleme practice în obținerea informațiilor și datelor necesare. Spre exemplu, situri izolate, greu accesibile, aflate la mare adâncime, sau segmente ale populației umane greu de identificat.
- f) costurile obținerii de informații suficiente pot depăși beneficiile economice ale procesului în cauză (poate fi vorba despre anumite emisii, eliminări, deversări de substanțe).

Dacă incertitudinea științifică poate fi identificată întotdeauna, este mult mai dificilă luarea unor decizii în cadrul politicii de mediu în acest context. Principiul precauției nu poate fi folosit

¹ Este vorba despre Raportul Comisiei Mondiale a Națiunilor Unite asupra Mediului și Dezvoltării, din 1987, denumit „Viitorul nostru comun”, însă adesea menționat ca Raportul Bruntland, după președinta Comisiei, prim-ministru al Norvegiei.

ca răspuns la un impact complet ipotetic al procesului sau situației în cauză. Trebuie să existe un anumit nivel de înțelegere a modului în care un anumit poluant ar putea cauza un efect, chiar dacă pot să existe incertitudini cu privire la intensitatea, extinderea, complexitatea acestui impact.

Este posibil, desigur, ca un poluant nou să poată cauza consecințe imprevizibile. Spre exemplu, când cloro-fluoro-carburile au fost utilizate pentru prima dată, erau considerate inerte și impactul lor asupra stratului de ozon nu a fost prevăzut (cu toate că o predicție teoretică cu privire la un astfel de efect al acestor substanțe a fost făcută ulterior, înainte ca gaura din stratul de ozon să fie descoperită). În general, trebuie să existe posibilitatea identificării unei legături rezonabile de cauzalitate între poluant și impactul potențial al acestuia.

Principiul precauției ghidează acele acțiuni care afectează sănătatea publică sau protecția mediului - majoritatea acțiunilor din domeniul economic fiind de asemenea natură - iar susținătorii acțiunilor economice sunt răspunzatori pentru a demonstra siguranța acestora. În locul acceptării pasive a deciziilor companiilor în domeniul tehnologic sau în alte domenii, societatea ar trebui să ia în considerare alternative pentru acțiunile propuse și să opteze pentru cea mai sigură dintre acestea, inclusiv posibilitatea inacțiunii, atunci când varianta acțiunii este prea periculoasă sau nu este acceptabilă din punct de vedere al raportului cost-beneficii. Pentru că principiul implică un element sau *factor intențional*, adică faptul că societatea trebuie să-și analizeze în mod activ opțiunile și să adopte în mod conștient decizii cu privire la ce produse vor fi utilizate și în ce condiții, cum pot fi fabricate produsele respective, precum și multe alte aspecte tehnologice și economice, principiul precauției accentuează importanța stabilirii unor procese decizionale democratice și a participării cetățenilor în luarea acestor decizii, care, în prezent, sunt lăsate la latitudinea sectorului economic.

2. Principiul precauției în acorduri internaționale și în contextul comunitar

Politica reglementativă în cadrul Uniunii Europene este ghidată în prezent de trei factori: competitivitate, dezvoltare durabilă și guvernare eficientă. Acești factori influențează tot mai mult atât conceptele utilizate pentru ceea ce Comisia numește “o mai bună reglementare” cât și nevoia de astfel de concepte. În cadrul politicii de mediu, pentru a asigura o mai bună reglementare, două “filozofii” reglementative au fost avansate în context european: principiul precauției și evaluarea impactului diferitelor proiecte.

Statele membre ale Uniunii Europene au o experiență îndelungată în aplicarea principiului precauției. Avându-și originea în Germania, în perioada antebelică, când se numea principiul *prevederii* sau al *anticipării*, acest concept s-a extins în Europa, iar în anii '60, principiul era invocat ca o justificare pentru planificarea la nivelul statului. Ulterior, în anii '70, este reiterat sub denumirea de principiul *precauției* iar în prezent, este promovat la toate nivelurile politicii europene ca ghid pentru reglementare, legiferare și utilizarea cercetării științifice.

Cu toate că se bucură de o atenție fără precedent în existența sa, principiul precauției se confruntă cu probleme privind aplicarea practică, datorită impreciziei termenilor săi, și a deslușirii semnificației sau semnificațiilor sale. Atât autoritățile care trebuie să-l ia în considerare în luarea deciziilor cât și instanțele judecătorești, inclusiv Curtea de Justiție a Uniunii Europene, se confruntă cu dificultăți când este vorba despre a decide exact la ce se referă principiul: presupune evitarea oricăror riscuri sau îndeamnă la echilibrarea beneficiilor și costurilor atunci când apare o situație riscantă? În prima interpretare principiul este inoperant întrucât orice acțiune implică un risc. În a doua situație este un principiu rațional care, însă, are nevoie de o exprimare clară a ceea ce presupune și a argumentelor sale.

Nu există o definiție universal acceptată a principiului, apărând diferențe semnificative în abordarea sa între diferitele state membre ale Uniunii, dar și între interpretarea națională și cea comunitară.

Prin urmare, la nivel comunitar, s-au făcut eforturi în încercarea de a explica principiul și de a ghida folosirea sa într-o largă varietate de contexte. Obiectivul acestor eforturi este de a armoniza

interpretările disparate ale unor măsuri legislative, executive sau acorduri internaționale. Cu toate acestea, nesiguranța cu privire la semnificația reală și standardele de aplicare a principiului persistă, atât la nivelul Uniunii, cât și al statelor membre.

Statele europene nu și-au limitat eforturile privind principiul precauției la legislația națională, ci au susținut includerea sa în tratate și acorduri internaționale. În 1982, Conferința de Mediu de la Stockholm a recomandat principiul precauției ca o abordare acceptabilă pentru inovația științifică, dar nu a asigurat o definiție comprehensibilă a principiului. Ulterior, principiul a fost abordat ca problemă de drept internațional și în alte acorduri internaționale. Totuși aceste interpretări timpurii necesitau dovezi științifice foarte clare și erau limitate la probleme cu risc ridicat.

Una dintre primele rezoluții pan-europene adoptând idealurile principiului precauției a rezultat în urma Conferinței Europene de la Bergen (1990), care statua că „pentru a atinge dezvoltarea durabilă, politicile trebuie bazate pe principiul precauției. Măsurile de mediu trebuie să anticipeze, să prevină și să gestioneze cauzele degradării mediului. Acolo unde există amenințări cu privire la daune serioase și ireversibile, lipsa siguranței științifice depline nu trebuie să constituie un motiv pentru amânarea măsurilor de prevenire a degradării mediului”.

Principiul a primit recunoaștere internațională odată cu Declarația de la Rio (1992), când au fost adoptate multiple convenții-cadru care susțin abordarea precaută. Potrivit acestui acord, principiul precauției presupune că, “acolo unde există amenințări cu privire la daune serioase sau ireversibile, lipsa siguranței științifice depline nu trebuie să fie folosită ca motiv pentru a amâna măsuri eficiente din punct de vedere al costurilor pentru a preveni degradarea mediului înconjurător.”

Principiul a fost recunoscut și în alte acorduri internaționale, precum Acordul Sanitar și Fitosanitar încheiat sub egida Organizației Mondiale a Comerțului sau cea de-a doua Conferință privind Protecția Mării Nordului (1997).

Totuși, aceste acorduri reprezintă o susținere largă, la nivel înalt, fără nici un fel de eforturi pentru a detalia o definiție comprehensibilă și linii directoare pentru aplicarea practică. Stabilirea de linii directoare comune în ceea ce privește aplicarea principiului precauției va avea urmări pozitive la nivel internațional, iar definirea clară a modului în care intenționează Uniunea Europeană să folosească principiul precauției în asigurarea unui nivel adecvat de protecție a mediului și sănătății publice poate contribui la discuțiile deja lansate în cadrul acestor arene internaționale.

Tratatul de la Maastricht conține prima referire la principiul precauției la nivelul tratatelor comunitare: „politica comunitară privind mediul va avea drept scop atingerea unui nivel ridicat de protecție, ținând cont de diversitatea situațiilor în diferite regiuni ale Comunității. Politica va fi bazată pe principiul precauției și pe principiile conform cărora trebuie adoptate acțiuni preventive”. Comisia trebuie să țină cont de datele științifice și tehnice disponibile. În plus, alte articole ale tratatelor (95 CE) trebuie interpretate în lumina principiului precauției, în sensul prevenirii statelor membre să legifereze contrar principiului fără noi informații sau dovezi științifice.

Susținerea acordată principiului de către Uniunea Europeană depășește simpla sa menționare în Tratatul de la Maastricht și în acorduri internaționale, el fiind inclus în cadrul eforturilor de elaborare a politicilor administrative și legislative. Spre exemplu, Programele de Acțiune pentru Mediu derulate din 1973 și care continuă și în prezent (Dragoș & Velișcu, 2004: 25) au recunoscut abordarea ca fiind o bază legitimă pentru dreptul de mediu european, al Patrulea, al Cincilea și al Șaselea Program punând accent pe angajamentul Comisiei față de principiul precauției ca și componentă fundamentală a reglementărilor de mediu ale Uniunii. Însă, explicația Comunității referitoare la principiul precauției, fie în acorduri, în tratate sau programe de acțiune rămâne extrem de generală.

Textele nu explică semnificația exactă a principiului sau implementarea sa practică. Acest lucru a dus la diferite opinii în literatura de specialitate, susținând fie faptul că limbajul ambiguu este folosit în mod intenționat pentru a asigura cel mai larg câmp de aplicare posibil pentru protecția mediului, fie că o definiție general acceptată, care ar trebui să derive din practicile naționale preexistente celei comunitare, este dificil de elaborat.

În contextul acestor dezbateri și în condițiile în care principiul precauției nu a fost definit în tratate sau în alte instrumente comunitare, Consiliul U.E., în rezoluția sa din 13 aprilie 1999 a solicitat Comisiei europene să stabilească linii directoare clare și eficiente pentru aplicarea principiului, Comunicatul Comisiei din 2 februarie 2000 prin care au fost punctate câteva aspecte privind acest principiu constituind răspunsul la această cerere².

Comunicatul Comisiei este menit să reconcilieze opiniile diferite, chiar contradictorii, luând act de semnificațiile globale inconsistente ale principiului precauției și constatând că diferențele se extind și în Europa, unde definițiile diferă sau sunt în contradicție cu standardele Uniunii. Comunicatul are drept scop standardizarea utilizării principiului în Europa și în lume, concentrându-se pe dezvoltarea unei abordări mai consistente spre implementarea practică a principiului.

Principiul precauției are ca scop să asigure un nivel ridicat de protecție a mediului și a sănătății umane, animale și a vegetației, ori de câte ori datele științifice disponibile nu permit o evaluare completă a riscului ecologic. Este de evitat, pe de altă parte, folosirea principiului precauției ca pretext pentru măsuri protecționiste, ce afectează piața unică sau libera concurență în spațiul comunitar.

Remarcând că Tratatul C.E. conține numai o singură referire explicită la principiul precauției, și anume în titlul referitor la protecția mediului, se arată că, în practică, sfera acestui principiu este mult mai largă și acoperă, de asemenea, politica consumatorului, sănătatea umană, a animalelor și vegetației.

Din moment ce principiul nu poate sub nici o formă să fie folosit pentru a justifica adoptarea unor măsuri arbitrare, utilizarea sa poate fi declanșată numai în *circumstanțe adecvate*. Adică, trebuie întotdeauna evaluate date științifice relevante referitoare la riscuri înainte ca principiul să fie invocat. Chiar dacă nu este posibil ca în toate cazurile să se efectueze o evaluare cuprinzătoare a riscurilor, trebuie depuse toate eforturile pentru a evalua informațiile științifice disponibile. După ce o asemenea evaluare a fost făcută și după ce riscurile și nesiguranța științifică sunt luate în considerare, trebuie luate măsurile necesare pentru a proteja mediul și sănătatea umană, a faunei sau florei. Asemenea măsuri vor fi rezultatul unei decizii exclusiv politice, ca funcție a nivelului de risc acceptabil pentru societatea asupra căreia riscul va fi impus.

3. Factori care declanșează folosirea principiului precauției în cadrul politicii de mediu a Uniunii Europene

Potrivit Comisiei europene, principiul precauției poate fi invocat atunci când efectele potențial periculoase ale unui fenomen, produs sau proces au fost studiate printr-o evaluare științifică obiectivă, și această evaluare nu permite ca riscul să fie determinat cu suficientă certitudine.

De aici, concluzia că utilizarea principiului aparține cadrului general al problematicii analizei riscului (care, pe lângă evaluarea riscului, include managementul riscului și comunicarea riscului) sau, mai precis, managementului riscului - care corespunde procesului de luare a deciziei.

Comisia subliniază că principiul precauției nu poate fi invocat decât în situația unui potențial risc și că nu poate justifica nicicând decizii arbitrare.

Pentru invocarea principiului, este necesar ca trei condiții preliminare să fie îndeplinite: a) identificarea efectelor potențial adverse, b) evaluarea datelor științifice disponibile și c) determinarea măsurii în care datele științifice sunt nesigure.

4. Măsurile ce pot fi luate în urma invocării principiului precauției.

În ceea ce privește măsurile ce pot fi luate de autoritățile competente atunci când se aplică principiul precauției, acestea pot lua forma unei decizii de acțiune sau a unei decizii de a nu acționa.

Răspunsul depinde de o decizie politică și este o reflectare a percepției despre nivelul de risc considerat "acceptabil" de către societatea asupra căreia acționează riscul.

² Comunicatul Comisiei asupra principiului precauției, 2000, www.europa.eu.int.

Când *acțiunea*, fără a aștepta informații științifice suplimentare, pare să fie răspunsul adecvat la risc, în aplicarea principiului precauției, o decizie trebuie totuși luată cu privire la natura acestei acțiuni.

Pe lângă instrumentele legale, supuse interpretării și controlului justiției, există o mulțime de măsuri dintre care factorii decizionali pot să aleagă (finanțarea unor programe de cercetare, informarea publicului cu privire la efectele adverse ale unui produs sau ale unei proceduri, etc). În nici un caz, însă, măsura nu poate fi selectată pe baza unei decizii arbitrare.

5. Linii directe privind utilizarea principiului precauției.

Principiul precauției trebuie pus în aplicare cu luarea în considerare a trei aspecte:

- a) implementarea principiului trebuie să se bazeze pe cea mai completă evaluare științifică posibilă. Pe cât posibil, această evaluare ar trebui să determine gradul de incertitudine științifică în fiecare stadiu al implementării.
- b) orice decizie de a acționa sau de a nu acționa conform principiului precauției trebuie să fie precedată de o evaluare a riscului și de o evaluare a potențialelor consecințe ale inacțiunii.
- c) odată ce rezultatele evaluării științifice și/sau ale evaluării riscului sunt disponibile, tuturor părților interesate trebuie să li se ofere posibilitatea de a studia diferitele opțiuni existente, asigurându-se cel mai înalt nivel de transparență posibil.

În afară de aceste aspecte specifice, principiile generale ale unui bun management al riscului sunt aplicabile și în cazul când este invocat principiul precauției.

Sunt considerate astfel de principii generale: • proporționalitatea între măsurile luate și nivelul de protecție ales; • nediscriminarea în aplicarea măsurilor; • coroborarea măsurilor cu măsuri similare adoptate deja în situații similare sau utilizând abordări similare; • examinarea beneficiilor și costurilor acțiunii sau inacțiunii; • revizuirea măsurilor din perspectiva noilor descoperiri științifice; • stabilirea entității sau persoanei căreia îi incumbă sarcina de a face dovada.

Dezbaterea principiului precauției poate fi etichetată și ca o dezbatere despre așa-numita „obligație de a face dovada”, adică cine este responsabil pentru demonstrarea gradului de siguranță științifică. Cu alte cuvinte, trebuie ca autoritatea reglementativă să demonstreze riscul produsului cu certitudine științifică sau trebuie ca producătorul să demonstreze siguranța produsului?

Cu excepția regulilor aplicabile produselor precum medicamente, pesticide, sau aditivi alimentari, legislația comunitară nu prevede un sistem de autorizare *prealabil* pentru plasarea produselor pe piață. Astfel, în cele mai multe cazuri, consumatorii, cetățenii sau asociațiile consumatorilor trebuie să demonstreze pericolul asociat unei proceduri sau unui produs *după* ce a fost lansat pe piață.

Potrivit Comisiei, o acțiune adoptată conform principiului precauției poate, în anumite circumstanțe, să includă o clauză care să transfere obligația de a face dovada în sarcina producătorului, furnizorului sau importatorului. Această posibilitate ar trebui examinată de la caz la caz, după o analiză a faptelor și circumstanțelor unice, Comisia nerecomandând o extindere generală a unei asemenea obligații la toate produsele.

6. Dezvoltarea principiului precauției de către instanțele judecătorești

În ceea ce privește rolul instanțelor europene în clarificarea și standardizarea principiului precauției, acestea au avut un rol important în interpretarea referirilor la principiul precauției din Tratatul Comunității Europene, comunicatul Comisiei sau alte texte, în condițiile în care majoritatea reglementărilor nu oferă prea multe detalii consistente despre principiu sau aplicarea sa.

Controlul juridic al principiului trebuie exercitat cu grijă, întrucât acesta se aplică unor situații de incertitudine, în contextul unor probleme științifice. Prin urmare, instanțele au fost, inițial, reticente în a conferi o explicație detaliată a principiului. Deciziile timpurii în această materie se referă la noțiuni vagi (risc rezonabil, dovezi științifice) și nu la principiul precauției în sine.

Spre exemplu (Daemen, 2003: 40), în două cazuri implicând Directiva privind protejerea păsărilor sălbatice, Curtea de Justiție nu a menționat expres principiul precauției când a decis că lipsa cunoașterii științifice depline nu eliberează statele membre de obligația de a proteja viața sălbatică.

Însă, analizând jurisprudența recentă a instanțelor europene, se poate constata că principiul precauției a devenit o regulă consacrată în dreptul comunitar. Nevoia pentru un principiu al precauției puternic a fost demonstrată, dacă mai era necesar, în cazul encefalopatiei spongiforme bovine („boala vacii nebune”), când, datorită riscurilor legate de această boală, s-a recurs la utilizarea principiului și au fost interzise exporturile de carne de vită ale Marii Britanii.

Deși principiul precauției este menționat expres sau implicit în diferite măsuri legislative la nivel comunitar, sensul acestuia nu este, încă, pe deplin înțeles; însă pe măsură ce este implementat în mod constant, impactul său local și internațional, și, în cele din urmă, semnificațiile sale vor fi clarificate.

7. Aspecte controversate privind aplicarea principiului precauției

Nu este surprinzător că marile corporații sunt, în general, împotriva principiului precauției, pe care îl consideră amenințător, întrucât impune noi obligații și responsabilități în sarcina companiilor private și susține transferul autorității decizionale din domeniul companiilor private spre sfera publică.

Poate cea mai serioasă amenințare pentru implementarea principiului precauției o constituie afirmația că principiul intră în conflict cu obligațiile asumate de guverne prin acordurile comerciale și de altă natură în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (World Trade Organisation).

În ceea ce privește *criticile* aduse acestui concept, amintim aceea că principiul este “o frână în calea cercetării necesare pentru a aborda multitudinea de probleme ecologice, în condițiile în care nu există politici lipsite de riscuri” (Scruton & Kogan, 2004: 148).

Există, însă, în egală măsură, argumente împotriva acestei critici. Astfel, susținătorii principiului argumentează că, dimpotrivă, principiul precauției îndeamnă la cercetare științifică, în special referitor la interacțiunile complexe, pe termen lung și dezvoltarea unor tehnologii mai puțin riscante (Myers, 2004). Acțiunea precaută înseamnă adoptarea unor alternative mai sigure. Încercând să explice incertitudinea, luând în considerare alternativele unei acțiuni, inclusiv alternativa inacțiunii, și crescând transparența și responsabilitatea producătorilor în a demonstra siguranța procesului sau produsului, sunt măsuri care nu pot fi decât benefice pentru dezvoltarea tehnologiilor și produselor ecologice, mai sigure.

O altă critică a principiului se referă la faptul că poate fi folosit în mod arbitrar și absolut, fără a se baza pe studii serioase privind efectul asupra sănătății umane sau mediului. Având ca rațiune protejarea publicului, principiul are ca și consecință sufocarea inovației.

Contra-argumentul susținătorilor principiului este că precauția se bazează pe două abordări ale tehnologiei: o mai mare vigilență cu privire la posibilele efecte dăunătoare ale inovației și redirectionarea cercetării către tehnologii, produse și procese mai sigure, mai armonioase în raport cu mediul, care facilitează dezvoltarea durabilă. Această a doua abordare are rolul de a echilibra tendința de a pune sub semnul întrebării orice inovație și de a facilita dezvoltarea în același timp cu reducerea la minimum a riscurilor.

S-a mai argumentat că, prin legiferarea pe baza principiului precauției, acesta devine un obstacol universal în calea riscului, o modalitate de a lipsi societatea de orice responsabilitate, transferând-o către stat. Principiul justifică, practic, orice decizie a autorităților din moment ce este necesară doar o evaluare științifică “preliminară”, care aduce motive de “îngrijorare” că efectele “potențiale” ale acțiunii “ar putea” fi inconsistente cu “nivelul ridicat de protecție” pe care l-au decis acele autorități. Precauționiștii susțin, însă, că orice dezbatere pe tema posibilității existenței unor acțiuni care prezintă “risc zero” este lipsită de sens în contextul principiului precauției, scopul principiului fiind reducerea cât mai mult posibil a riscurilor sau daunelor pentru mediu și sănătatea umană.

În fine, există opinia că avem de-a face cu un principiu mult prea costisitor, prin piedicile pe care le pune diferitelor sectoare economice, și că societățile moderne nu-și pot permite asemenea pierderi. Însă, o asemenea analiză cost-beneficii, care indică că o abordare precaută este prea costisitoare este, în mod evident, incompletă. Nu sunt luate în considerare costurile pe termen lung, costurile financiare și non-financiare ale potențialelor efecte secundare, costurile pentru societate.

Este știut că prețul majorității produselor și dezvoltărilor nu reflectă costul real, cel care include și aspectele de mediu. Deși înconjurate de nesiguranță științifică, aceste costuri nu pot fi ignorate.

Prin urmare, principiul precauției este o armă politică extrem de eficace, care poate fi folosită atât de autorități cât și de grupuri de presiune ecologiste pentru a-și impune punctele de vedere și pentru a avansa protecția mediului pe agenda factorilor decizionali. Deși criticat, acest principiu poate contribui la echilibrarea de forțe între grupurile producătorilor/industriașilor și cele ecologiste. Este știut că primele sunt mult mai puternice datorită resurselor la care au acces și faptului că se constituie în lobiști extrem de eficienți când este vorba despre apărarea intereselor proprii.

8. Concluzii

Principiul precauției poate fi calificat, în primul rând, ca un principiu general al dreptului internațional al mediului, în al doilea rând, ca un principiu important al tratatelor din domeniul protecției mediului, fiind încorporat în peste cincizeci de acorduri multilaterale, și, în fine, ca ghid indispensabil pentru acțiunea la nivel regional (în cadrul Uniunii Europene), statal și local, în multiple domenii ale politicilor acestora. Prin urmare, principiul precauției este invocat și aplicat la toate nivelurile de decizie.

Baza largă de susținere pentru principiul precauției este o mărturie pentru acceptarea sa ca o normă de bună conduită, crucială pentru realizarea dezvoltării durabile. Fundamentând acțiunea reglementativă pe ideea posibilității apariției daunelor pentru mediu și nu pe dovada că aceste daune vor apărea, și presupunând că mediul este vulnerabil la o largă varietate de activități umane, principiul precauției introduce o abordare anticipativă a planificării dezvoltării. În acest fel, procesele decizionale bazate pe principiul precauției contribuie la echilibrarea obiectivelor economice și ale dezvoltării cu imperativele protecției mediului încojurător. Acest echilibru este semnul distinctiv al dezvoltării durabile, făcând principiul precauției indispensabil atunci când se dorește protejarea intereselor generațiilor curente și viitoare.

Uniunea Europeană este lider mondial în încorporarea principiului precauției în politicile sale, principiul fiind susținut la fiecare nivel decizional european ca un ghid important pentru politica reglementativă și utilizarea cercetării științifice.

Bibliografie:

1. Dragoș, Dacian Cosmin, Velișcu, Raluca, *Introducere în politica de mediu a Uniunii Europene*, Ed. Accent, Cluj Napoca, 2004
2. Daemen, Thomas J., *The EC's Evolving Precautionary Principle*, European Environmental Law Review, january 2003
3. Eckley, Noelle, *The Precautionary Principle in the 20th Century, Late Lessons From Early Warnings*, Washington, aprilie, 2003
4. Farmer, Andrew, *Managing Environmental Pollution*, Routledge, 1997
5. Fitzgerald Alison, Ellis Jaye, *The Precautionary Principle in International Law*, McGill Law Journal, august, Montreal, 2004
6. Ladeur, Karl-Heinz, *The introduction of the precautionary principle into EU Law: a Pyrrhic Victory for Environmental and Public Health law? Decision-Making under Conditions of Complexity in Multi-Level Political Systems*, Commom Market Law Review, 2003, vol 40
7. Miller, Lowry Karen, *The Battle Over Caution: A Brussels Phylosophy Antagonizes the United States and Others*, Newsweek, New York, 2003
8. Myers, Nancy, *The Rise of the Precautionary Principle: a Social Movement Gathers Strenght*, Multinational Monitor, Washington, 2004.
9. Scruton Roger, Lawrence Kogan, *The Cult of Precaution*, The National Interest, Washington, summer 2004
10. Von Holleben Horst, Schmidt Guido, *Shifting the Burden of Proof in Chemicals Legislation: the Guiding Principle of the Reform Debate under Scrutiny*, European Environmental Law Review, january 2003
11. www.europa.eu.int